

ÇATIŞMASIZLIĞIN TESİSİ VE KÖRFEZ ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDE İSRAİL-FİLİSTİN MERKEZLİ GELİŞMELERİN TAHLİLİ

“

Körfez İşbirliği Konseyinin (KİK) ilgili gelişmeler karşısında Körfez'in bir bütün olarak tepkilerini özümseyen açıklamasında, “işgalci İsrail güçlerinin” sorumluluğu vurgulandı ve kutsal mekânlar ile Filistin halkına yönelik daha önceden gerçekleştirilen hak ihlallerinin ve fiziki saldırıların bu gelişmelere yol açan en büyük nedenlerden olduğu ifade edildi.

”

GÖKHAN ERELİ

Koordinatör ORSAM

7 Ekim tarihinde çoğunluğu Gazzeli olan siyasi/askerî gruplar ile İsrail arasında başlayan çatışmalar, kısa süre içerisinde bir şiddet sarmalına ve bölge siyasetinin ivedi insani, askerî ve siyasi bir çözüm aradığı gelişmeler hâline dönüştü. Arap dünyasını, Müslüman dünyayı ve en geniş çerçevede uluslararası toplumu doğrudan ilgilendiren bir mesele hâline gelen çatışmalara Körfez ülkeleri de önemli tepkiler

verdi. Bir tarafta İsrail ile ilişkilerin normalleştirilmesi diyalogunun sürdürüldüğü Suudi Arabistan, bunun yanında İsrail ile Körfez ülkelerinin 2020 yılındaki İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde normalleşmesinin başını çeken Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve diğer tarafta ise İsrail ile siyasi normalleşmeye bölgede Kuveyt ile birlikte en yoğun oranda karşı çıkan Katar'ın tepkileri, Körfez'in meseleye olan ilgisinin boyutunu açıklamaktadır.

Körfez İşbirliği Konseyinin (KİK) ilgili gelişmeler karşısında Körfez'in

bir bütün olarak tepkilerini özümseyen açıklamasında, “işgalci İsrail güçlerinin” sorumluluğu vurgulandı ve kutsal mekanlar ile Filistin halkına yönelik daha önceden gerçekleştirilen hak ihlallerinin ve fiziki saldırıların bu gelişmelere yol açan en büyük nedenlerden olduğu ifade edildi. Bu aşamada temelde KİK nezdinde Körfez ülkelerinin, el-Aksa’ya ve Filistin halkına yönelik gerçekleştirilen

İsrail saldırılarının ve orantısız şiddetin, keyfi uygulamaların, 7 Ekim

gelişmelerinin en büyük nedenlerinden olduğunu ifade etmesi, İsrail’in 7 Ekim sonrası kışkırtılmamış saldırılar (*unprovoked attacks*) anlatısına karşı en önemli argümanı oluşturmaktadır. Nitekim KİK Genel Sekreteri Casim Muhammed el-Budeyvi de İsrail’in saldırılarının uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve bu saldırıların herhangi bir barış sürecinin başlamasını da doğrudan olumsuz etkilediğini vurgulayarak, Körfez ülkelerinin meseleye dair en temel tutumunu ortaya koymuştur.

NORMALLEŞME YOLUNDA DURAKSAMA: SUUDİ ARABİSTAN

Bunun yanında, Körfez ülkelerinin dışişleri bakanlıkları ve resmî ağızlar üzerinden gerçekleştirdiği açıklamalardan hareketle, gelişmelere tepkilerinin dozajının farklılaştığı tespit edilebilir. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada operasyonun yakından izlendiği,

çatışmalara derhâl son verilmesi gerektiği ifade edilirken, “işgalci İsrail güçleri” ifadesinin kullanılması kritik bir gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Suudi Arabistan, 2020 yılında Donald Trump döneminde imzalanan İbrahim Anlaşmalarına katılmasa da İsrail ile temel bölgesel güvenlik meseleleri, terörle mücadele ve istihbarat paylaşımı gibi konularda iş birliği yapmaktadır. Suudi Arabistan-İsrail normalleşmesine dair Amerika Birleşik Devletleri (ABD) destekli diyalogun artması, ABD’nin bölgeye Barbara Leaf, Brett McGurk, Jake Sullivan ve Antony Blinken gibi üst düzey diplomatlarını gönderdiği bir dönemde askerî çatışmaların başlamış olması, Suudi Arabistan’ın “işgalci” sıfatını kullanmasını kritik önemi haiz bir gelişme hâline getirmektedir. Bunun yanında belirli Gazzeli grupların İran ve İran Devrim Muhafızları ile olan organik siyasi/askerî ilişkisi hasebiyle belirli Avrupalı ve ABD’li siyasi çevreler, gelişme-

lerde doğrudan bir İran rolüne vurgu yapmış ve bu da son dönemde Çin tarafından kotarılan Suudi Arabistan-İran siyasi normalleşmesinin bu gelişmelerden olumsuz etkilenebileceğine işaret etmiştir. Tüm bu arka plan dâhilinde İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile Suudi Arabistan Başbakanı ve Veliyaht Prensi Muhammed bin Selman arasında bölgedeki askerî gerilime dair telefon görüşmesinin gerçekleştirilmesi de bu normalleşme ilişkisini “kurtarma operasyonu” olarak görülebilecektir.

BAE Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaların durdurulması çağrısında bulunuldu. Suudi Arabistan'ın, Filistin'in ve Filistinlilerin haklarını vurguladığı açıklamasının yanında, BAE'nin daha “diplomatik” bir açıklama yaptığı ifade edilebilir.

NORMALLEŞMİŞ TARAFSIZLIK: BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

Suudi Arabistan'ın yanında, Körfez'de BAE'nin İsrail-Filistin gelişmelerine dair politikası Körfez'in politik manevra çeşitliliğine işaret etmektedir. 2020 yılında Trump döneminde Bahreyn ile birlikte İsrail ile siyasi normalleşmeyi sağlayan BAE, Körfez ülkeleri arasında ilgili gelişmelere en tarafsız şekilde yaklaşan aktörlerden birisi oldu. BAE Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaların durdurul-

ması çağrısında bulunuldu. Suudi Arabistan'ın, Filistin'in ve Filistinlilerin haklarını vurguladığı açıklamasının yanında, BAE'nin daha “diplomatik” bir açıklama yaptığı ifade edilebilir. BAE, Gazzeli grupların İsrail sınırlarında ve sınırların içerisindeki kentlerde başlattığı askerî eylemlerin ardından, bu eylemlerin bölge güvenliğini “ciddi ve vahim bir tırmanışa” (*serious and grave escalation*) ittiğini ifade etmiştir. BAE'nin Filistinli grupların eylemlerine ve İsrail'in ardına gerçekleştirdiği saldırılara yönelik açıklamaları, İsrail'in Abu Dabi Büyükelçisi Amir Hayek tarafından memnuniyetle karşılanmış ve BAE'nin söylemi takdir edilmiştir. BAE'nin Mısır (1979) ve Ürdün (1994) örneklerinin ardından 2020'de İsrail ile siyasi normalleşmeyi sağlamış bir aktör olması, çatışmalara ve sonrasında yaşanan siyasi gelişmelere ilişkin keskin bir taraf alma lüksünü de kaybetmesine ve esnek bir dış politika stratejisi izlemesine neden olmuştur.

BAE'nin İsrail-Filistin hattında yaşanan gelişmelere dair bir diğer eylemi ise, çatışmaların bölgesel düzlemde yayılmasını engellemek

üzere giriştiği faaliyetler olmuştur. Gazzeli grupların İsrail ile girdikleri çatışmalar temelinde İsrail'in güneyinde gerçekleşen faaliyetleri temsil ederken, Lübnan'ın güneyindeki Hizbullah'ın askerî güçlerinin ve Suriye'deki belirli askerî grupların İsrail'e saldırılar gerçekleştirebilme ihtimali, çatışmaların İsrail açısından birden çok cepheye yayılmasını ve bölgesel bir düzleme geçişini simgelemektedir. Tam da bu aşamada, BAE'nin 2018'den bu yana siyasi ilişkilerini geliştirdiği Beşar Esad yönetimine bir uyarıda bulunduğu ve Suriye topraklarını İsrail'e saldırılar için kullanmaması gerektiği ifade edilmektedir. BAE'nin böylece sınırlı askerî çatışmaların coğrafi boyutunun genişlememesi yönünde uğraşlar verdiği görülebilir. Aynı zamanda gerek Abu Dabi siyasi çevreleri tarafından ve gerekse de bakanlar düzeyinde, İsrail ve Filistin arasında yaşanan askerî gerginliklerin, BAE-İsrail ticari ilişkilerine ve normalleşme iklimine zarar vermeyeceği ifade edilmiştir. Bu gelişmenin de gösterdiği gibi BAE, İsrail-Filistin çatışmalarına dair olabildiğince her iki aktörü koruyucu, sivillerin çatışmalarda hedef alınmamasını savunan ve çatışmaların bölgesel

bir askerî gerginliğe sebep olmasını sağlamaya çalışan bir tutum izlediği görülmektedir.

FİLİSTİN KORUYUCULUĞU VE ARABULUCULUK: KATAR

İsrail'i siyasi olarak tanıma hususunda gerek Suudi Arabistan ve gerekse de BAE'den de farklı politikalar izleyen Katar da gelişmelere dair açıklamalarda bulundu. Katar'ın açıklamalarındaki temel vurgu yapılan nokta ise "gelişmelerden sadece İsrail'in sorumlu olduğu" ve İsrail'in kınandığıydı. Bu çerçevede Katar'ın tüm Körfez bölgesinin gelişmelere dair cevabını yansıtan KİK'in açıklamalarıyla uyduğu ve gelişmelerin kökeninde İsrail'in Filistinlilerin haklarına ve kutsal mekânlara gerçekleştirdiği saldırıların olduğuna inandığı ifade edilebilir. Çatışmaların başlamasının ardından Katar, İsrail-Filistin meselesinde daha öncede gerçekleştirdiği birtakım arabuluculuk çalışmalarını hızlandırdı ve taraflara esir takasıyla ilgili arabuluculuk yapabileceğini belirtti. Bunun yanında yine Filistinli/Gazzeli gruplar ile siyasi ilişkilerini geliştirmiş olan Katar, bu konumu hasebiyle de ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ve İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan ile de ayrı ayrı görüşmelerin gerçekleştirdiği bir aktör olarak ön plana çıktı. Bu çerçevede, Katar'ın söz konusu İsrail-Filistin askerî çatışmalarında ilk elde bir arabulucu aktör olarak ön plana çıktığı, ikinci elde de insani yardımlar açısından Gazze/Filistin halkının en büyük destekçilerinden birisi olarak ön plana çıktığı görülmektedir.

BÖLGESEL SİYASETE DAİR ÇIKARIMLAR

İsrail-Filistin askerî gerginliğinin artmasının Körfez bölgesini de etkileyecek bölgesel sonuçlarının olması kuvvetle muhtemeldir. Bu çerçevede ilk elde, Filistin meselesinin Arap-Müslüman kimlikler üzerindeki birleştirici ve sınıraşan karakteri bir süredir devam eden İsrail-Körfez normalleşmelerini yavaşlatabilecek ve Suudi Arabistan-İsrail siyasi ilişkilerini kısıtlı düzeyde de olsa olumsuz etkileyebilecektir. Her ne kadar Suudi Arabistan'ın İsrail ile normalleşme eğilimini ve isteğini bölgesel gelişmeler hasebiyle tamamen rafa kaldıracığı fikri rasyonel bir beklenti olmasa da bu aşamada ilgili normalleşme diyaloglarının tekrardan gündeme gelmesi, kamuoyu baskısı ve Arap dünyasının içerisinde bulunduğu siyasi/psikolojik düzlem gereği belirli bir süreyi alacaktır.

İlgili gelişmeler sadece Suudi Arabistan-İsrail ilişkilerini değil, Suudi Arabistan-ABD ve Suudi Arabistan-İran ilişkilerini de etkileyecektir. İsrail ile diyalogların tekrardan hızlıca harekete geçirilemeyecek olması, Suudi Arabistan ile ABD ilişkilerini de yavaşlatabilecektir. 7 Ekim gelişmelerinin bir diğer boyutu ise Suudi Arabistan-ABD ilişkileriyle ilgilidir. Suudi Arabistan'ın İsrail ile normalleşmenin sağlanması konusunda ABD'den ilk elde "resmî bir güvenlik garantileyici anlaşma", bir de "nükleer iş birliği anlaşması" istediği ifade edilmekteydi. Bu aşamada Suudi Arabistan-İsrail normalleşmesi yakın dönemde pek mümkün görünmediğinden, Suudi Arabistan-

ABD ilişkilerindeki bu tip taleplerin de ertelenebileceği yahut yeni/farklı taleplerle revize edilebileceği ifade edilebilir.

Aynı şekilde hâlihazırda İsrail ile normalleşmenin ve ABD'den bu tip ekstra güvenlik/savunma garantisi taleplerinin gerçekleştirilemediği bir ortamda, Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkelerinin Çin, Rusya, Hindistan, Güney Kore gibi alternatif güvenlik ve güvenlik/savunma teçhizatı tedarikçileriyle ilişkilerini güçlendirmesi beklenebilir. Bunun yanında, Filistinli ve Gazzeli grupların İran ile yakın siyasi/askerî ilişkiler içerisinde olması ve İran'ın 7 Ekim gelişmelerine ilişkin İsrail'e gerçekleştirilen askerî eylemleri desteklemesi, Suudi Arabistan'ın İran ile ilişkilerinde de bir frenlemeye sebep olabilir. Dolayısıyla bu aşamada herhangi bir olumsuzluğa etki edebilecek İran hamlelerinin, Suudi Arabistan'ın İran ile normalleşmeyi sadece "elitler arası bir söylem birlikteliği" olarak değerlendirmesini de beraberinde getirebilir ve İran üzerindeki ABD-İsrail baskısını artırabilir.

Son tahlilde, ABD'de hâlihazırda Joe Biden yönetimi son derece İsrail yanlısı bir dış politika söylemiyle 7 Ekim olaylarını karşılamışken, Kasım 2024'teki olası bir başkan değişimi, tekrardan İran'a maksimum baskı politikasını gündeme getirebilecek ve İsrail'in agresif politikalarını gündeme getirebilecektir. Bu ihtimalde ise Körfez ülkelerinin 2016-2020 (Trump) döneminde olduğu gibi İsrail yanlısı-ABD yanlısı politikalarına en azından söylemsel olarak geri dönebileceği tahmin edilebilir. ■